

Tyrkiets historie

Hittitterne

Det første kendte folkeslag var Hittitterne, som dominerede Anatolien fra bronzealderen (ca 2000 BC). Indtil år 1900 kendte man stort set kun hittitternes eksistens fra ældgamle ægyptiske skrifter samt fra biblen. I 1834 fandt en fransk arkitekt ved et tilfælde nogle gamle ruiner i nærheden af Bogazkale, men disse blev ignoreret, da man fandt det usandsynligt, at der skulle have været en gammel civilisation på et sådant øde sted. Men i 1905 fandt et tysk hold et antal lertavler med information om disse hittitter. Det lykkedes at tyde sproget, og det viste sig, at man havde fundet de ældste vidnesbyrd til dato om indo-europæiske fund. I dag ved vi, at hittitterne kom til Lilleasien fra den anden side af Sortehavet. Hittitterne var et steppefolk, som tilbad et stort antal forskellige naturguder, bl.a. en solgudinde og en stormgud. De medbragte mange mytologiske figurer fra deres hjemland.

Hittitterne overtog efterhånden hele Anatolien, og i 1594 BC slog de endog det magtfulde Babylon. Og i 1288 BC slog de Ægypten i slaget ved Kadesh, hvorefter der blev indgået en fredsaftale. Som så ofte før blev aftalen beseglet af et ægteskab, denne gang mellem datteren af Hattusilis III og farao Ramses II. På et tidspunkt besatte de størsteparten af det nuværende Syrien.

Perserne og Grækerne

Fra omkring 1150 BC begynde grækerne at invadere den vestlige del af Anatolien. Og den hittittiske krigsmaskine "gik i knæ", da grækerne

angreb Troja omkring 1250 BC. Den massive invandring fra de græske øer og bystater lagde et kraftigt pres på hittitterne, og en række små kongedømmer foranstaltede mindre oprør. I 546 BC erobrede perserne under kong Kyros det vestlige Anatolien og tog kong Krøsus til fange. Omkring 330 BC blev Perserne "sat på porten" af Alexander den Store, der som bekendt tilkæmpede sig herredømmet fra Grækenland til Indien. I 334 BC indtog han Byzans på sin felttog mod Persien. Efter Alexanders død (323 BC) sloges hans generaler om boet, og det græske verdensrige begyndte at gå i opløsning.

Romerne

Næste fremmede stormagt i Anatolien var romerne. Først blev der indgået et forbund med Rom. I 133 BC lod Pergamons konge riget gå i arv til Rom - uvist af hvilken årsag. Dette medførte en del uro og oprør, som blev nedkæmpet med hård hånd af bl.a. Pompejus. Julius Cæsar afsluttede dette arbejde, og det var ved den lejlighed, han udtalte de kendte ord "Jeg kom. Jeg så. Jeg sejrede". Efter en periode med uro sænkede roen og freden sig over Anatolien, og velstanden voksede. Romernes liberale indstilling til religiøse forhold gav gode vilkår for udbredelse af kristendommen. Fx boede Paulus mere end 2 år i Efesos, og hans mange rejser i bl.a. Anatolien er levende beskrevet i Apostlenes gerninger. Efter ødelæggelsen af Jerusalem i år 70 flygtede mange jøder til det centrale Anatolien, hvor de fandt et fristed. Evangelisten Johannes menes at have skrevet det fjerde evangelium i Efesos. Jomfru Maria skal have boet i en hytte i nærheden, indtil hendes død. Filip rejste til Pamukkale, hvor han senere led martyrdøden.

Det byzantinske rige

Efter at have vundet borgerkrigene i Rom (år 312) besluttede kejser Konstantin, at flytte det romerske imperiums hovedstad. Valget faldt på en lille by Byzantium ved Bosporus, og i 330 indviede man den nye hovedstad, som fik navnet Konstantinopel. I virkeligheden døbte Konstantin byen Ny Rom, men i praksis kom den til at hedde Konstantinopel. Kort før sin død overgik Konstantin til kristendommen, som blev den officielle religion i det byzantinske rige. Det romerske imperium blev del i et vestromersk og et østromersk rige. Mens den vestlige del af riget blev invaderet af goter, vandaler, frankere m.fl.

trivedes den østlige del - den byzantinske - udmærket.

Fra det 7. århundrede begyndte den arabiske invasion, som introducerede islam i Anatolien. I 675 påbegyndte araberne en belejring af Konstantinopel, som kom til at vare 4 år. Byen holdt dog stand på grund af sine solide bymure. Men gradvis mistede det byzantinske rige flere og flere af sine provinser til araberne, men der var dog også perioder med opblomstring. Afslutningen kom i 1453, da Konstantinopel blev indtaget og skiftede navn til Islamboul - Islams By.

Seldjukkerne

I det 11. århundrede grundlagde en relativ ukendt tyrkisk stamme, seldjukkerne en stat i Iran med Isfahan som hovedstad. Seldjukkerne viste sig at være vældige krigere. Efter omvendelse til islam betragtede de sig som arvtagere til de områder, som var blevet erobret under og efter Muhamed. De lå i stadig kamp med byzantinerne. Fjendtligheden var dog ikke større, end at man kunne stå sammen og slå mongolske invasionsforsøg tilbage. I de følgende år oprettedes den anatolske seldjukiske stat som en del af det store seldjukiske rige, der regerede over det, der nu er Tyrkiet, Iran og Irak. Seldjukkerne blev stadig oftere udsat for mongolske overfald, ligesom de også blev presset af korsfarerne.

Osmannerne

Og nu dukkede en ny aktør op på den anatolske scene, osmannerne. En legende fortæller om en flok udmattede seldjukker under ledelse af Alaeddin af Konya, som var hårdt trængt af en flok mongoler. Netop som alt håb var ude dukkede en rytterskare op på en bakketop og blandede sig i kampen på seldjukernes side. Da den taknemlige Alaeddin efterfølgende spurgte om den fremmede leders navn, lød svaret "Mit navn er Ertugrul, og jeg er far til Osman". Osmannerne, som de siden blev kaldt, slog sig

ned i det vestlige Anatolien, og grundlagde Det osmanniske imperium. Snart efter overgik de til den islamiske tro. I 1453 var osmannerne under Mehmet Erobreren stærke nok til at indtage Konstantinopel. Den prægtige domkirke Hagia Sofia ændrede status til en moske. Ottomanerne fortsatte med at udvide deres territorium og beherskede snart Syrien, Ægypten og Saudi Arabien med de hellige byer Mekka og Medina. Under sultan Suleyman den Prægtige (1495-1566) strakte rigets grænser sig fra udkanten af Wien til den persiske golf, og fra Krim til Nordafrika så langt sydpå som Etiopien. Det ottomanske rige fortsatte med at vokse, indtil det i 1683 led sit første større nederlag ved belejringen af Wien. Suleymans efterfølgere kunne imidlertid ikke fastholde det osmanniske imperiums magt, og en lang nedtur begyndte. Det ottomaniske riges undersåtter gjorde oprør, som ofte blev støttet af de europæiske stormagter. Efter bitre opgør i 1832 blev kongedømmet Grækenland grundlagt, og serberne, bulgarerne, rumænerne, albanerne, armenerne og araberne fulgte snart efter med krav om selvstændighed.

De europæiske stormagter sværmede som gribbe over det smuldrende imperium. Uheldigvis tog Tyrkiet parti for Tyskland under første verdenskrig. Og i 1918 gik de krigens sejrherre i gang med at dele Tyrkiet: Irak og Palæstina blev overdraget til England, Syrien og Libanon til Frankrig osv. Det så sort ud for "Europas syge mand", som man kaldte Tyrkiet. Men .. "når nøden er størst..." Se fortsættelsen nedenfor under Mustafa Kemal Atatürk

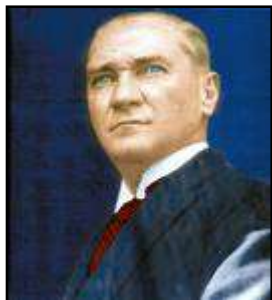

Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk er født i 1881 i Saloniki, dengang en ottomansk by. Hans far døde, da Mustafa var dreng. Han gik først på en religiøs skole, men kom herefter på en moderne skole. I 1893 kom han på militærakademiet, hvor hans matematiklærer gav ham navnet Kemal, som betyder perfektionist. Herefter blev han kaldt Mustafa Kemal.

Mustafa Kemal var oprindeligt general i den osmanske hær. Efter 1. verdenskrigs slutning hvor forskellige magter gik ind i det detroniserede rige, forlod Atatürk hæren for at samle en modstandsbevægelse der skulle fordre besættelsesmagterne. Atatürk fik magten over hæren, og franskmændene der var gået ind i Anatolien i den sydøstlige del af landet

var de første der stod for tur. Det kom ikke til store kampe da franskmændene trak sig ud frivilligt. Så kom turen til armenere og georgierne som med magt blev presset tilbage. Også Italien trak sig ud frivilligt og tilbage var så englænderne og grækerne der var tyrkernes hovedfjende.

Smyrna, det nuværende Izmir, blev stedet hvor det store slag skulle slås, grækerne havde samlet sig her, men et langvarigt slag og senere et overraskelsesangreb fordrev grækerne. Englænderne trak sig ud og den 9. september 1922 var Izmir befriet.

Et stort arbejde ventede forude, landet skulle genopbygges stort set fra bunden. Atatürk afskaffede monarkiet og Mehmet 6. flygtede ud af landet og fik ophold i England. Ismet İnönü, en nær ven til Atatürk, fik i 1923 en fredstraktat med England på plads og med anerkendelse af de tyrkiske grænser i Lausanne-traktaten var Tyrkiet som selvstændig stat en realitet i 1923. Atatürk ønskede det bedste fra den vestlige verden og gennemførte derfor et stort antal reformer i landet. Han indførte det latinske alfabet, obligatorisk skolegang og kapitalisme med omfattende statsstøtte til private virksomheder. Men fremfor alt afskaffede Atatürk sharia-lovgivningen. Både regering og undervisning blev sekulært (dvs verdsligt i modsætning til religiøst baseret) og han indførte et retssystem med principper fra Schweiz, Frankrig og Italien. Kvinderne fik flere rettigheder og desuden blev det forbudt for mænd at bære Fez og kvinder slør. I 1934 gav nationalforsamlingen han tilnavnet "Atatürk", som betyder "Tyrkernes fader". I 1938 efter nogle måneders sygdom døde denne store statsmand til stor sorg for befolkningen, men han lever stadig i den tyrkiske befolknings bevidsthed. Hver by har en statue af ham, og hans billede er hængt op i talrige forretninger.

Heldigvis lykkedes det Atatürks efterfølger, Ismet İnönü, at holde Tyrkiet neutral under anden verdenskrig. I dag er Tyrkiet en republik, baseret på et demokratisk, verdsligt flerpartisystem. Nationalforsamlingen vælges ved frie valg, og landet styres af en regering

under ledelse af en premierminister. Tyrkiet har været medstifter af OECD og the Black Sea Economic Cooperation Organisation, medlem af NATO, Europarådet og Europaparlamentet samt associeret medlem af EU. Tyrkiets forhåbninger om at komme med i EU trues desværre af problemer med menneskerettighederne, en ustabil økonomi samt ikke mindst vedvarende problemer med de kurdiske mindretal, som udgør ca 10 millioner.

